

radikaliserede de grønlandske politiske ønsker, konkret ønsket om et hjemmestyre. Den konklusion nås ved at vise, at den første forelæggelse af spørgsmålet for landsrådet i 1967 ikke vakte nogen videre debat, men blot blev taget til efterretning (s. 30f.), og i efteråret 1971 tog Landsrådet også blot de for Grønland opnåede særordninger til efterretning, dog ønskedes særordningerne permanent, ikke som aftalt tidsbestemt. Derefter satte vægringen ind. Moses Olsen sagde i december 1971 i Folketinget, at Grønland jo kunne stemme anderledes end Danmark, og han ønskede derfor en separat afstemning. Det afviste grønlandsminister Knud Hertling (selv grønlænder). Også landsrådets ønske i foråret 1972 om at måtte have en senere afstemningsdato end Danmark blev afvist. Forudsætning for sådanne ønsker var et selvstyre som Færøerne, hed det (s. 35-38).

En vægring mod EF-fællesskabets evt. kommende forpligtelser var det også, at landsrådet samme forår vedtog ønsket om en 50-sømiles grønlandsk fiskerigrænse (s. 66). Endelig blev fronterne helt klart trukket op i september 1972, hvor landsrådet stemte om EF, 12 imod og 4 for (s. 67). En holdning, som folkeafstemningen den 2. oktober bekræftede, 70 pct. imod og 30 pct. for (s. 70).

Forfatteren har dog ikke kun interesseret sig for landsrådets holdning. Alt tænkeligt materiale, herunder film og de grønlandske lokalblade, er endevendt for at give et billede af debattens struktur og indhold. Forfatteren er selv klar over, at dette materiale kun giver en del af debatten, idet offentlige møder og radioudsendelser, hvor det meste foregik, ikke har kunnet undersøges (s. 51). På den baggrund finder forfatteren en kort og lidet intensiv oplysningskampagne og debat, hvis indhold ikke rigtig kan bruges til at påvise nogen radikaliserings. Sammenhængen med hjemmestyreforhandlin-

gerne etableres ved at vise, at landsrådet, også i september 1972, enstemmigt anmodede om at få et udvalg nedsat herom (s. 78).

Knud Hertling hævdede for øvrigt, at han selv i sommeren 1972 havde »bestilt« en sådan anmodning fra landsrådet (s. 77). Det centrale er vel, at anmodningen og landsrådets EF-afstemning kom inden folkeafstemningen og kunne bekræfte en folkelig opbakning bag modstanden mod EF; politikerne havde altså vejret stemningen.

Der er grund til afslutningsvis at fremhæve den grundige og kompetente materialegennemgang, der viser forfatterens gode evner i præcision og karakteristik. Et skudsmål, som også blev givet arbejdet, da det var indleveret til Historisk Institut i Århus som speciale i historie.

Axel Kjær Sørensen

Kristof Glamann: *Carlsbergfondet*, (Rhodos, 1976). 207 s.

I anledning af Carlsbergfondets hundredårs jubilæum er udgivet denne bog, der ikke er noget opkog på de foregående jubilæumsbøger, men et selvstændigt værk. Set fra et mere alment, historisk synspunkt har den navnlig sin værdi i gode og klare redegørelser for samspillet med Tuborg gennem tiderne; her fremlægges nyt om forholdet mellem to af dansk erhvervslivs giganter; med i disse afsnit er også nye bidrag til karakteristik af J. C. Jacobsen og Carl Jacobsen, byggende på nyt kildestof.

Andre afsnit giver rids af udviklingen inden for fondets institutioner: Carlsberg Laboratoriet, Det biologiske Institut og Frederiksborgmuseet. Et særligt kapitel er naturligvis viet den almindelige fondsvirksomhed, der redegør for bevillingernes karakter (apparat, publikationer, ekspeditioner m.m.) og deres faglige sigte, ligesom også bevillings-

principperne omtales, alt i en ramme af de vekslende kår for dansk videnskab. Bogen slutter med statistiske tabeller; et register havde nok også været på sin plads.

Vagn Dybdahl

Ellen Marie Helver, Gitte Rosenhøj & Steffen Høgh: *Litteratur om Gentofte Kommune*. (Gentofte Kommunebibliotek, 1976). 473 s.

Gentofte som hjemsted for en række personer, der ned gennem tiden har indtaget en fremtrædende plads i dansk historie giver en lokalbibliografi som denne en særlig interesse. Til dette kommer yderligere, at der uden tvivl i historieforskningen, navnlig socialhistorien, vil være stigende behov for at følge udviklingen på lokalt plan. Alene det sidste giver fyldige lokalbibliografier deres særlige værdi. I begge de nævnte henseender rummer Gentofte-bibliografien et stort og ellers i mange tilfælde skjult stof; særlig værdifuld er henvisningerne til afsnit i større bøger, ofte om andre emner end lige Gentofte. Det er beklageligt, at bibliografien – som de fleste andre danske – ikke medtager skønlitteraturen.

Vagn Dybdahl

Henrik Fangel: *Haderslev bys historie, 1800–1945, I*. (Udgivet af Haderslev Bank, 1975). 574 s.

Med Henrik Fangels vægtige bind om Haderslev bys historie i årene 1800–1870, det første af to bind om byens historie i tidsrummet mellem 1800 og 1945, foreligger på flere punkter noget nyt inden for dansk byhistorie. I væsentlig højere grad end i tidligere arbejder er det den almindelige brede befolkning og dens levevilkår, der er fremstillingens emne.

Dette fremgår klart af en sammenligning med de øvrige større byhistoriske fremstillinger fra den seneste snes år. Ikke færre end tolv andre byer har i disse år fået fremlagt mere samlede skildringer af deres historie, nemlig København, Svaneke, Rudkøbing, de tre fynske byer Fåborg, Svendborg og Nyborg, de to nordjyske byer Frederikshavn og Sæby, Lemvig og de tre sønderjyske Flensborg, Sønderborg og Åbenrå.

Disse byhistorier er vidt forskellige i form og interesseområder, men visse træk er fælles for de fleste. Det gælder her for de danske byhistorier som for de udenlandske, at man ser et utal af temaer, emner og synspunkter. De optræder i flere af byhistorierne i en mere eller mindre tilfældig blanding, fordi der mangler et hovedsynspunkt, fordi fremstillingen har mange forfattere og ikke er arbejdet sammen, eller fordi den er styret af tilfældigt bevaret, eventuelt lettilgængeligt, kildemateriale eller tilfældig tidligere litteratur. Fremstillingerne kan dermed få et tilfældigt, usammenhængende, brudstykkeagtigt og alt for lokaltbestemt præg. Der gøres ikke noget forsøg på at se bysamfundet som en helhed, hvor erhvervsforhold, produktion og omsætning er afgørende for byens liv og dens økonomiske og sociale forhold.

Som helhed dominerer vel i fremstillingerne de kommunale forhold og erhvervslivet, idet disse områder omfatter henholdsvis ca. 31 og 16 pct. af stoffet; til de kommunale forhold regnes her bystyret, embedsmænd, skoler, sundhedsvæsen, byens indtægter og udgifter, gader og veje, kommunale værker, havn m.m. Disse områder er centrale i byens og bysamfundets historie; alligevel udgør de tilsammen mindre end halvdelen af fremstillingerne, idet skildringer af begivenheder, herunder ikke mindst krige, og kirken, politiske forhold og fysiske for-